

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ
Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. шадн. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Головний Редактор прий-
має від 11—12 год. перед-
полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5-00 зол.
Чвертьріччя 15-00 „
Півріччя 30-00 „
Річно 60-00 „

ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці 1 долар.
Франції, Італії, Бельгії 20 фр. фр.
Італії 7-50 зол., Німеччині 7-50 зол.,
Швейцарії 5 шв. фр., Чехословач-
чині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Бол-
гарії 7-50 зол., Австрії 7-50 зол.—
Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГЛОШЕНЬ
ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІ-
СТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Новий рік в європейській політиці.

Старий рік полишив таку тяжку політичну спадщину новому року, що політичні мужі великих держав не могли дозволити собі на різдвяні та новорічні ферії. Гітлер прийняв Франсуа Понсе, який прийняв відповідь французького уряду на німецькі пропозиції для третього січня. Другого січня прилетів сер Джон Саймон з Капрі до Муссоліні. Франко-німецькі переговори та справа реформи Союзу Народів отримали в дечім між собою липаються найважливішими справами початку нового року. Вони будуть і тяжкими завданнями, якими буде примушений знятися Союз Народів, що сходиться в половині січня. Як одна так і друга справа була предметом нарад між Саймоном та Муссоліні. Італійські часописи зазначають, що Муссоліні має вже зрештою пропозиції до реформи Союзу Народів.

Одню з головних засад реформи має бути відокремлення пакту Союзу Народів від мирових договорів. Згідно з повідомленням цієї преси Муссоліні не має найменшого наміру руйнувати Союз Народів, навпаки, він намагається створити здорові основи для його дальшої праці. У новорічній статті „Попольо д' Італія“ Муссоліні зазначає малі держави і закликає їх, що вони повинні боритися більше незгоди між великими державами, ніж порозуміння між ними.

Чи поїхав сер Джон Саймон з Риму до Берліна чи ні, у всякому разі не підлягає сумніву, що в англійського як і в італійського боку робляться поважні заходи, щоб doprowadити до порозуміння між Францією та Німеччиною і створити основу для продовження праць конференції розбродження. (Укбюро Женева.)

Московська шпіонажа в Парижі.

Про шпіонську аферу, що захоплює все ширші кола в Парижі пише кореспондент „Журналь де Женев“. „Для людей, які намагаються допровадити до франко-радянського зближення, є дуже прикритим усе, що може свідчити про продовження підземної більшовицької діяльності. Ім дуже прикро признати, що ці добрі приятелі, яким пан Еріо надає заслуги та в яких шукає союзу, деморалізують уряди, щоб мати своїх агентів по всіх міністерствах, в особливо по тих, що займаються національною обороною. Ці приятелі зовсім не полишили метод Ш. Інтернаціоналу, хоч вони і намагаються показати це. Сучасна шпіонська афера там не доказує. Шпіонська банда працювала незвичайно енергійно для Радянщини. Дуже можливо, наприклад, що ця банда набула для Радянщини шифр міністерства моринарки, це робить потрібним зміну всіх кодів, а ця справа

більше скомплікована та коштовна ніж то на загал гадають. Коли цю аферу розглянуть, як треба сподіватися, ґрунтовно, то побачать багато гарних річей у більшовицьких способах роботи, і коли не замкнуть очей на правду, то переконануться, що більшовиків треба стерегтися постійно і систематично“.

„Але саме з цієї причини у деяких досить впливових колах будуть дуже старатися, щоб зменшити значіння цієї афери. Подібні зусилля були вже роблені кілька років тому, щоб перешкодити знайти винуватців скоплення генерала Кутепова, якого скоплено серед білого дня в центрі Парижу і напевно вбито. Вже тоді були люди, які були заінтересовані в підтриманні московського уряду та його агентів. Тепер цих людей значно більше“.

Отже Москва є все Москвою, а французький уряд жне те, що посівав. (Укбюро, Женева.)

Щоби Зл. Держави не мішалися в європейську гризню.

ВАШИНГТОН, 9. І. ПАТ. У промові, виголошеній в Ньюорку, сен. Борат радив, щоби Зл. Держави й далі оставали оподатік європейської гризні. Потім, не згадуючи ніякої держави, зазначив медового істнувачий політичний рух, який хоче заступити 10 заповідей висуненими творцем тієї політики особистими наказами, які

переслідують мущин і жінок різничуючи їх по походженню, релігії та політ. переконання, а крім того посягають права народів для гасет та виступи. Зл. Держави не думають протиставитися тій політиці та не можуть теж остати рівнодушними супроти них.

Засідання мін. ради в справі афери.

ПАРИЖ, 9. І. ПАТ. На засіданні ради міністрів прем. Шотан записав товаришів з подорожжями афери Ставінського та зазначив, що годиться, щоби негайно почато в парламенті дискусію над зголошеними інтерпеляціями. Описав прем'єр відчитав просьбу міністра кольо-

ній Далемієра в справі димісії, яку президент республіки прийняв. Прем'єр предложив президентові республіки до підписання іменування Лямуре міністром кольоній, Фрота міністром праці та Бертрана міністром торг. моринарки.

Димісія у звязку з байонською аферою.

ПАРИЖ, 9. І. ПАТ. Часописи прийняли без студування вістку про димісію міністра кольоній Далемієра, яку він учора вечером зголосив на засіданні кабінетної ради. Преса стверджує, що така розвага була найвища для самого Да-

лямієра, який, не будучи міністром, матиме більше свободи доказати свою добру віру, та для кабінету, якого постанову визнає знові всю аферу витав прихильно гром. думка.

Помер байонський аферист.

ШАМОНІ, 9. І. ПАТ. Аферист Ставінський, що вчора, в хвилині арештування його поліцією

пострілювався тяжко в револьверу в голову, помер уночі.

Катастрофи.

РИМ, 9. І. У місцевості Селі вантажне авто, що везло робітників до фабрики, впало в пропасть. Шість робітників загинуло на місці, 14 є ранених.

БРЮСЕЛЯ, 9. І. ПАТ. Після недавнього саботажу на зал. доріжці в Брюсселі, де невідомі люди поклали на шинах перешкоди з дерева та заліза, потімний випадок приключився на залізнич-

ському дворі. Тут повалили на шинах величезний бетонний блок. Не прийшло до катастрофи лише тому, що вантажний поїзд їхав помалу, тільки машина ушкодилася. Ревізія шляхів відкрила ще кілька таких перешкод. Не прийшло до катастрофи тому, що поспішний поїзд спізнився та перепустив перед собою вантажний.

РАДА ЛІГИ НАЦІЙ РАДИТИМЕ ТИЖДЕНЬ

ЛЬОНДОН, 9. І. ПАТ. Райтерова агенція повідомляє, що мін. Еден візьме участь у сесії Ради Ліги Націй, яка починається 15. січня, в радитиме тиждень. Сумніваються, щоби мін. Еден міг остати в Женеві весь час сесії, бо му- сітиме бути в Лондоні на мін. нарадах у справі розбродження. Голова розбродної конференції Гендерсон устійнить, коли президія конференції має зібратися, після того як переведе пере- говори з представниками британського уряду.

НЕСПОКОІ В ЕСПАНСЬКОМУ МАРОКО.

КАСАБЛЯНКА, 9. І. ПАТ. Із Тетуану пові- домляють, що у зв'язку з димісією високого ес- панського комісара і багато визначних службов- ців еспанської адміністрації, що сталося тому, що Мадрид не затвердив бюджету Марока на 1934 р., дається відчувати поважний фермент серед місцевого населення. Місцева влада гарядила гострі засоби обережності.

ЛІТАК НА ПОМІЧ РАДІОСЛУХАЧАМ.

В Австралії перед Різдвом був такий попит на радіопарати, що вже перед святами розібра- ли запаси. Торговці, щоби заспокоїти охочих на купно, замовили в своїх доставчих апарати телеграфічно з умовиною, що апарати мусять бути доставлені ще перед святами. Цю умовину можна було виконати лише при допомозі літака. І так, як літак долетів до Австралії, поручили йому апарати доставити ще до поодиноких ос- сел, щоби всі інтересанти на Святий Вечір ма- ли свої апарати та могли слухати радіа.

ПРИКОРДОННІ СХОРОНИЩА В БЕЛЬГІ.

БРЮСЕЛЯ, 9. І. ПАТ. Міністр війни Девеє прискорив будову схороніщ на французькій зразок, головню на німецькому кордоні біля Люксембурга. Там новотануть найсильніші при- кордонні забезпечення, а лебаром побудують найбільшні касарні для війська, що боронить при- кордонної полоси.

ЗАСІДАННЯ РУМУНСЬКОГО КАБІНЕТУ.

БУКАРЕШТ, 9. І. ПАТ. Перше засідання но- вого кабінету відбулося нині під проводом прем. Татареску. Рада міністрів розглянула за- конодатні проекти, які пропозують парламен- тові 1. лютого. Описав рада міністрів покликана комітет, який займається опрацюванням нового проекту про конверсію довгів, ухвалила знижку податків і переведення якнайбільших ошадно- стей.

КАРА ДЛЯ ТИХ, ЩО НЕ ІДУТЬ НА ВІД- ПУСКУ.

Помічник сусп. уряду німецького фрон- ту праці д-р Дешер оголосив обіжниця про „право відпустки“. Він звертає увагу, що все ще є німці, для яких не має значіння правило, що самозрозумілим є закон про щорічну від- пустку. Д-р Дешер домагається, щоби введе- но примус, на основі якого кожен робітник пі- сля піврічної праці матиме право до відпустки. Цього права йому ніяк не вільно заперечити. Тому розпорядкові мають безумовно підчини- ватися під загрозою арешту і роботодавці і ро- бітники.

ПЕРЕСТАВ ВИХОДИТИ НАЙСТАРШИЙ НІМ. ЧАСОПИС.

До найстарших німецьких часописів нале- жала „Кенігсбергер Гартунгше Цайтунг“, осно- вана 1640 року. Часопис цей перестав виходити 1. січня 1934. Напрямок „К. Г. Ц.“ був демокра- тичний.

БАЖАННЯ ДЛЯ ЦАРЯ МИКОЛИ ІІ.

„Н. Й. Гер.“ повідомляє з Москви, що племя самоєдів вислало бажання цареві Миколі ІІ. з нагоди Різдва. З того бачимо, що ще не всюди в СРСР знають про трагічну смерть царя Мико- ли ІІ. і його родини.

Заслуги визначного діяча і мовознавця.

З нагоди 75-ліття Степана Смаль-Стоцького.

З 8. січня ц. р. акад. Смаль-Стоцький переступає 75-річ свого життя. Професор української мови й літератури на черновецькому університеті (1885—1918), акад. Смаль-Стоцький відомий у нас ширшій громадській масі, як політичний і громадський діяч. Кожен український інтелектуал, що не відбився від життя, добре знає, що з іменем акад. Смаль-Стоцького тісно зв'язана історія нашого національного розвитку на Буковині, що він усе свої сили вкладав у чорну працю народнього пробудіння і звичайного собі робітника, й дочекався гарних жнив із свого посіву. Ми не знаємо, яке було зерно з тих його зборів, бо як неприємні діри загнали Буковину в безнадійний кут і, адебітша, понизили добуток поверх трицятьлітньої праці колишнього провідника буковинських українців. Алеж можна сказати одне, що жинив ці були колись багаті. З них іще й досі потрохи прожинають відлаєні непролазніми тінями від нас — наші земляки з Буковини. Хто-ж мав ту частину нашої землі зперед 1914 р. а то й тепер, як умів, від народньої роботи на Буковині, побожно згадує тепер імя — акад. Смаль-Стоцького. Самі ці згадки будять у нового покоління інші думки. Спогад про велику працю черновецького професора на Буковині — творить тепер підставу для зпертої боротьби за елементарні права нашого народу на Буковині. Він-же тепер там бореться за таку „нікчемну“ справу, як те, щоб його визнавали бодай за національну меншість у Румунії. А до 1918 р. він був уже на всіх полях народнього життя (крім церковного) майже повноправний. А це — чи не найбільша заслуга саме проф. Смаль-Стоцького...

Куди менше знає в нас громада про наукову працю проф. Смаль-Стоцького. Не через те, що, може, її недоцінювала. Причина тут така, що громадська й політична робота його все висувалася вперед, вона давала реальні наслідки, які кожний мав нагоду бачити. А наукова робота була все в тіні, хоч професор Смаль-Стоцький умів її все зв'язувати з життям народу — про неї знали розмірно менше. Сама правдива справа, яка так хвилювала колись наше громадство 90. рр. XIX. в. — вимагала дуже великої наукової підготовки. Бож для зреформованого сучасного правопису треба було створити систему. Система-ж — без нау-

кових студій структури мови неможлива. З цілою цілю справи виросла і шкільна граматики проф. Стоцького й Гартнера*) з 1893 р. Досить її тільки алегко переглянути, щоб переконатися, кільки вкладає в неї мозольної праці. Такої граматики в нас до того часу ще не було. Граматика Огоновського побудована на порівняльно-історичній підставі; і з цього боку найкращий на свій час підручник нашої мови. Граматика-ж Стоцького виходить із внутрішніх законів української мови і, хоч не спускає з ока давнини — історію залишає з боку.

Для нової системи треба було витворити свої окремі поділи нпр. у відмінюванні, а щоб ці поділи відповідали дійсності, треба було перевірити силу силенту матеріалу, до того часу на такій основі не скодефікованого. Цим пояснюється сила своєрідних груп-араянів, від яких, вихована на історичній методі (Малецького) професор наших середніх шкіл — попала в жак і... довгі роки не вчила граматики української мови з підручника Стоцького. Не вчила — не розуміючи його... А це, ясна річ, мусіло дуже некорисно відбитися на науці рідної мови в середній школі. Це відчуває з нас кожний і досі...

А проте шкільна граматики Стоцького витримала чотири видання, й досі це одинокий підручник для науки української мови для галицьких гімназій. Методичний граматики для народніх шкіл (Коцюцький — для Галичини, О. Попович — для Буковини) побудовані зовсім на системі граматики Смаль-Стоцького.

Свого часу цій граматичній довелось витримати багато навастей. На неї накинута була ті, що їх кодола з око сама система, будована виключно на законах української мови, а ці закони кажуть трактувати українську мову, як щось ціле, самостійне, а не приціпку до інших мов, нпр. російської (Ягін; галицької московії, нпр. Мончаловський). Такамо ще й досі акад. Смаль-Стоцькому раз-у-раз доводиться відбиватися від утертих поглядів т. зв. історичної школи, поглядів, що закорінилися в славистиці.

Справа в тому, що 1913 р. акад. Смаль-Стоцький видав іще й по німецькому свою гра-

*) Участь вбійника проф. Ф. Гартнера у спільній праці над граматичними дослідженнями української мови (відоме „Minoritätrevolucum“ у справі українського правопису, шкільній граматики, нм. граматики з 1913 р. і т. д.) присвячує проф. Стоцький окрему працю (у формі спогадів), опубліковану свого часу з нагоди смерті Гартнера у ЗНШ.

матику у Відні. Свого часу назвав був д-р Шурат повну цілу книжку епохальною. Вже з того погляду, що від того часу лінгвістика маючи таку книжку, написану одною з найбільше знайомих європейських мов — почала притягати й українську мову до своїх дослідів, вже — з того погляду ця граматика мала й має величезну вагу високо ставили і ставлять визначні слависти (Мее, Врікнер, навіть Шахматов і Лер-Сплавінський). Тільки ті самі вчені поборюють Смаль-Стоцького саме за те, за що його книжку назвав д-р Шурат епохальною... за — його погляд на становище української мови у сім славянських мов. Акад. Смаль-Стоцький відірвав її від т. зв. общеруського пня і зв'язав її більше з південно-славянськими мовами. Іншими словами — не визнає Шахматова історизму, не визнає створеною школою цього геніального російського лінгвіста т. зв. общеруського періоду східнославянських мов (т. зв. общеруської мови) й виводить її початок просто з діалектів праславянських... Можна сперечатися щодо критеріїв, на яких збудований погляд Смаль-Стоцького. Можна не погоджуватися з помішаннями сучасних синхроністичних прихвильників української мови з історичними (діахроністичними) — на це і вказував Шахматов. Можна сумніватися, чи дійсно українська мова цілою своєю будовою найближча до південнославянських (і звуково вона не така близька, а флексією, наголосом — далеко відбігає). Можна Алеж смілива думка акад. Смаль-Стоцького кинула багато свіжого й нового щодо методу дослідів живої мови. Докладні розбори пам'ятки старої української мови та сучасної її будови приволокують лінгвістів піддавати ревізії погляди Шахматова. Молода школа українських мовознавців цілком захиталася щодо непомилковості їх. Не так уже сміливо проскакують вони і з сучасних рос. мовознавців. І ще тільки польська лінгвістика зперто її тримається. Не тільки перебрала від Шахматова його теорію, але й — номенклатуру та термінологію (нпр. *język maloruski*). Ці свої думки у справі розвитку української мови, викладені в граматичній з 1913 р., акад. Смаль-Стоцький поповнив рядом праць та наукових рецензій, що їх містила від 1921 р. праська „Slavia“ (рецензії на праці Ганцова, Мее, нпр. „Мякі і тверді шелестіки“ й т. д.). Потрохи справи цієї торкається й праця „Розвід поглядів на сімю слав'янських“ й т. д.).

Із практичних граматичних справ акад. Смаль-Стоцький присвятив багато праць правописові („Україна“, „Діло“), його теперішньому становищу та його виглядові в минулому (пор. критику на Огієнкові „Нариси укр. мови“).

Крім праць із лінгвістики, проф. Смаль-Стоцький дав нам декілька творів історично-

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛО“ З ДНЯ 11. СІЧНЯ 1933.

ФЕДІР ДУДКО.

Різдвяна парада в Батурині.

(Уривок із роману „Мазепа“.)

По довгій урочистій церковній відправі в Миколаївському батуринському соборі ціле духовенство з корогами, хрестами й козацькою іконою Батуринської Заступниці — Матері Божої, а за ним гетьман, старшина й усі присутні вийшли з церкви на площу, щоб перед усталеним у шпаліри військом відслужити молебень.

Колі могутнім голосом протодіакон проголосив цареві Петрові й благочестивішому цесареві Миколайові гетьманові Іванові з усім козацтвом і військом Запорозьким многоліття, а валив батуринської фортеці, страсаючи морозне повітря й підносячи вгору клуби рудавосірого диму, загремів гармати.

Під звуки багатоголосної капелі, яка співала Мазепі „Многолітє“, до нього підвели чудового, розкішно осідланого, недавно присланого в дарі від кримського хана черкеського скакуну й зняли з нього оксамитну, ткану по краях золотом попоною.

Граціозно, немов у танцю, присідлюючи на тонких напружених ногах і поблизкуючи золотою оправою сністі й безліччю дорогого каміння, китиць, пофів і кованих блях на сідлі й пишному гетьманському а якраву червоного першого оксамиту чакраку, він повернувся до Мазепи голову і пірснув з віддрів білою парною.

Мазепа надів шапку на голову, заніс ногу в срібне, насичене золотом широке стремено і гримаючися за коняну вирізним золотцем сріблом і усялану самоцвітними туркесами луку, виступив у сідло.

Перший генеральний осадук Іван Ломиковський узяв із рук у батуринського гетьманську

булаву й з низьким поклоном передав її гетьманові.

Тримаючи булаву у правій руці, Мазепа привичним рухом потягнув повід і величний у своїй блискучій, золотом тканій горностаєвій керей, вийшов наперед війська.

Іззаду за ним їхали на конях наказний бунчужний Гамалія з гетьманським бунчуком у руках, генеральний хорунжий з корогаю, царський дяк Веневітинов, обидва генеральні осадукі, суддя Кочубей, другий генеральний суддя Прокопович, генеральний писар і полковники всіх десяти регіментських полків.

Мазепа оглянув навколо все військо, що наготові стояло перед ним, і голосно звернувся до нього:

— Здоров'я емеральну військову старшину, обозного з товаришами, полковників, знатне військо товариство, полкову, сотенну й городову старшину, отаманів із службою й усе козацтво запорозьке, реєстрове, городове й й усіх компаній його регіменту із святом Христового народження!

Не встиг Мазепа закінчити останніх слів, як у відповідь йому із тисяч вуст широко розляглися крики Vivat!

Мазепа підніс булаву. Брязнули чистим дзвоном таламбаси, пролунала команда й під звуки музики на чолі а сивовусим генеральним обозним Дуни-Борковським рушили перед гетьманом з бунчуками, розпущеними прапорами й довгими списками в руках стрункі ряди козацької кінноти.

Перед кожним прапором Мазепа високо підніс руку з булавою, прапор схилився перед ним, відліл вигукував: „Слава батькові нашому!“ і проходив далі.

Перед гетьманом дефілювали: ціла батуринська сотня з бравим сотником Нестеренком на чолі, відділ компанійського полку з полковником Кожуховським, гарматна сотня батуринської фортеці з німцем на гетьманській службі, осадук генеральною обозу Фридрихом Кеппеном, сердюцька нахвірної короги сотня, відділ батуринського городового козацтва по-

отамані, три роти московського стрілецького полку з полковником Аненковим, піша компанія-пластунської команди й на закінчення багато убраня, мальовнича своїми стрілами сотня особистої гетьманської охорони.

Вся ця маса війська з музикою обгинула площу, гальоном проходила бічною вулицю поза собором утору й розташувалася шпалірами здовж тієї дороги, якою мав передіти до свого дому гетьман. Одна тільки сотня гетьманської охорони, що йшла останньою, під командою осадукі Часника, який заступав Войнаровського, відірвалася від військового походу й підіхала ззаду до гетьманського почоту.

Гетьман вийшов на середню площу, по якій пройшло маршем військо, й повертаючи баського коня вправо й уліво, привітався з народом, що густою збитою лавою заливав цілу площу за шпалірами городового козацтва!

— Бурмистрів а мішанетом і поспільство цілого краю нашого поздоровляю з великим святом Різдва!

— Vivat! — ревуло навколо.

Киваючи головою в обі сторони, в довгій, розпростертій по крупі коня керей, з золотою булавою в руці і з блискучим почотом за плечима, Мазепа повернувся коня й поскочив у напрям до замку.

— Vivat!... Vivat!... — кричали навколо нього.

Проїхавши шпаліри розставленого здовж вулиці війська, Мазепа повернувся убік і, підносячись вгору до фортеці, озирнувся.

Багатотисячна юрба, риблючи, як килим на сонці, різними барвами одягів, заливала площу й бічні вулиці і повернувшись в його бік, дивилася на гетьманський відділ. Довгим пасмом у цій юрбі простягалася слідом за гетьманською кавальською маса критих і відкритих саней, розтажаних після паради.

Вийшовши між двома фортами на алею перед гетьманським аамком, Мазепа ударив коня острогами й стрілою влетів у вічичнену бошу двору.

З документи Вил. Спільн. Дняів. Ринок 10.